

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Обмеження такого права допустиме лише за наявності вмотивованого рішення суду і тільки на підставах, які визначені в КПК України. Таким чином, додержання законності під час обрання запобіжного заходу є одним із найважливіших проявів верховенства права та гарантією захисту прав людини у кримінальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ: види, мета та підстави застосування. Адвокатське об'єднання Alertes. URL: <https://alertes.com.ua/zapobizhni-zahody/>
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#top>
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): прийнята Радою Європи 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#top
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1712>
5. Рішення ЄСПЛ за скаргою № 26772/95 від 6 квітня 2000 року по справі «Лабіта проти Італії»
6. Рішення ЄСПЛ за скаргою № 12369 від «26» червня 1991 року по справі «Латальє проти Франції»
7. Тищенко О.І., Практика європейського суду з прав людини в контексті застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. Випуск 3. Тож 3. 2014, С. 205

Ключові слова: запобіжний захід, тримання під вартою, свобода та особиста недоторканість, Конституція України, Конвенція про захист прав людини, верховенство права, гарантії прав людини.

Key words: preventive measure, detention, freedom and personal integrity, Constitution of Ukraine, Convention for the Protection of Human Rights, rule of law, human rights guarantees, European Court of Human Rights.

Зверєва Катерина Сергіївна

докторка філософії з міжнародного права, старший викладач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права

Державного торговельно-економічного університету;

Даць Іванна Сергіївна

здобувачка вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права

Державного торговельно-економічного університету

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ПРАКТИКА ЄСПЛ

Право власності належить до фундаментальних прав людини, гарантованих як національними конституціями, так і міжнародними правовими актами. Його забезпечення має особливе значення в умовах збройних конфліктів, коли держави стикаються з викликами, що стосуються безпеки, окупації територій, руйнування майна та порушення прав цивільного населення.

Збройні конфлікти створюють ситуації, у яких традиційні механізми захисту прав людини часто не діють належним чином. У таких умовах саме Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) стає ключовим інституційним механізмом, що забезпечує відновлення справедливості та захист порушених прав, у тому числі права власності, передбаченого статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Захист права власності являє собою сукупність дій, спрямованих на запобігання його порушенню або на відновлення вже порушеного, невизнаного чи оспорюваного права власності або майнового інтересу власника. Відповідно до частини першої статті 15 Цивільного кодексу України кожна особа має право на захист своїх цивільних прав у разі їх порушення, невизнання чи оспорювання [1]. Такі обставини є підставами для застосування заходів захисту права власності, що належить до кола суб'єктивних цивільних прав. Для виявлення особливостей захисту права власності у період воєнного стану необхідно насамперед дослідити чинники, які негативно впливають на це право. Здебільшого до його захисту вдаються саме тоді, коли воно вже порушене. Частина третя статті 386 ЦК України закріплює право власника на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди у разі порушення його права [1]. Отже, ключовим є встановлення характеру порушення права конкретного власника для правильного вибору ефективного способу захисту. У цьому контексті важливо визначити типові порушення права власності, характерні для періоду воєнних дій.

Особливо складним є питання компенсації шкоди, завданої майну в зоні активних бойових дій, де важко визначити суб'єкта контролю. ЄСПЛ у справі «Грузія проти Росії» дійшов висновку, що під час військових операцій, таких як бомбардування чи артилерійські обстріли, відсутній ефективний контроль над територією, що унеможливорює притягнення держави до відповідальності за статтею 4 Женевської конвенції [2]. Натомість за період окупації відповідальність несе держава-окупант, що підтверджується статтею 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», якою покладено обов'язок повного відшкодування шкоди на Російську Федерацію [3].

Водночас реалізація таких вимог ускладнюється виходом РФ із Ради Європи, що фактично блокує виконання рішень ЄСПЛ. На окупованих територіях формально зберігається чинність українського законодавства, однак його механізми не діють, а відповідальність згідно з міжнародним гуманітарним правом покладається на державу-окупанта.

Європейський суд з прав людини сформував широку практику, що стосується захисту права власності у контексті воєнних дій, окупації та надзвичайних обставин. Основоположним у цій сфері є рішення у справі «Кіпр проти Туреччини» (*Cyprus v. Turkey*, 2001) [4], у якому Суд визнав, що тривале позбавлення мешканців Північного Кіпру доступу до їхнього майна становить порушення статті 1 Протоколу №1. Суд наголосив, що навіть за умов фактичного контролю території іншою державою-учасницею вона не звільняється від обов'язку забезпечувати повагу до права власності.

У справі «Лоїзиду проти Туреччини» (*Loizidou v. Turkey*, 1996) [5] ЄСПЛ установив, що позбавлення заявниці можливості користуватися майном на окупованій території є порушенням Конвенції, незважаючи на воєнний контекст. Це рішення стало прецедентом для подальшого формування підходу Суду до захисту власності осіб, які були змушені залишити свої домівки через конфлікт.

Подібні висновки зроблено і в справі «Демопулос та інші проти Туреччини» (Demopoulos and Others v. Turkey, 2010) [6], де Суд визнав необхідність ефективних внутрішніх засобів захисту, але підтвердив, що тимчасова втрата доступу до майна через військові дії може бути виправданою лише за умови дотримання принципу пропорційності.

Значний внесок у розвиток практики зробили рішення, пов'язані з конфліктами на території колишньої Югославії. Зокрема, у справі «Джорджевич проти Хорватії» (Đorđević v. Croatia, 2012) [7]. Суд наголосив на позитивних зобов'язаннях держави забезпечити захист прав осіб, майно яких було пошкоджене чи знищене під час бойових дій.

Важливим елементом практики ЄСПЛ є підхід до компенсації за втрату чи знищення майна. Суд у своїх рішеннях неодноразово наголошував, що компенсація має бути «справедливою» та враховувати як ринкову вартість втраченого майна, так і моральну шкоду. У справі «Папаміхалопулос та інші проти Греції» [8] (Papamichalopoulos and Others v. Greece, 1993) було визнано право заявників на повне відшкодування за тривале позбавлення володіння майном.

Отже, аналіз практики ЄСПЛ свідчить, що навіть за умов війни або окупації держава зобов'язана забезпечувати мінімальні гарантії захисту права власності. Порушення цього права може бути виправдане лише у випадках, коли воно відповідає принципам законності, необхідності та пропорційності. ЄСПЛ розглядає такі справи не лише як питання відшкодування шкоди, а й як елемент підтримання верховенства права навіть у надзвичайних обставинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. CASE OF GEORGIA v. RUSSIA (II) (European Court of Human Rights) Application no. 38263/08 URL: <https://laweuro.com/?p=13845>
3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
4. Cyprus v. Turkey, Application no. 25781/94, Judgment of 10 May 2001. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59454>.
5. Loizidou v. Turkey, Application no. 15318/89, Judgment of 18 December 1996. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58007>.
6. Demopoulos and Others v. Turkey, Applications nos. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04, 21819/04, Decision of 1 March 2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97649>.
7. Đorđević v. Croatia, Application no. 41526/10, Judgment of 24 July 2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112352>.
8. Papamichalopoulos and Others v. Greece, Application no. 14556/89, Judgment of 24 June 1993. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57885>.

Ключові слова: право власності, збройний конфлікт, Європейський суд з прав людини, окупація, компенсація шкоди, міжнародне гуманітарне право, захист прав людини, прецедентна практика.

Key words: right to property, armed conflict, European Court of Human Rights, occupation, compensation for damage, international humanitarian law, human rights protection, case law.

ЗМІСТ

Вступне слово <i>КІВАЛОВА С.В.</i>	3
<u>Секція № 1</u>	
Захист прав людини: теоретичні та практичні аспекти	
<i>АРАКЕЛЯН М.Р.</i>	
Специфіка правозахисної діяльності в період збройних конфліктів.....	4
<i>БЕХРУЗ Х.Н.</i>	
Актуалізація та результативність дослідження механізмів правового захисту українських біженців в Європейському Союзі в умовах міграційної кризи.....	6
<i>ДАМІРЛІ М.А.</i>	
Перспективи забезпечення прав людини в епоху штучного інтелекту.....	8
<i>СТРЕЛЬЦОВ Є.Л.</i>	
Права людини в контексті сучасного публічного права.....	10
<i>КОНДРАТЕНКО В.М.</i>	
Адміністративно-правові засоби забезпечення праві свобод особи: теоретико-правовий вимір.....	13
<i>TUGYAN T.</i>	
Defending international law: the kantian framework.....	16
<i>СУРІЛОВА О.О.</i>	
Цифрові права людини в контексті збройних конфліктів: новітні виклики.....	20
<i>ЗУБЧЕНКО Н.І.</i>	
Моніторинг гуманітарних програм як інструмент реалізації міжнародних стандартів захисту прав людини під час збройного конфлікту.....	23
<i>КОНОНЕЦЬ О.М., КРИВОНОС С.В.</i>	
Гарантії прав людини під час обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.....	26
<i>ЗВЕРЄВА К.С., ДАЦЬ І.С.</i>	
Захист права власності під час збройних конфліктів: практика ЄСПЛ.....	28
<i>САПАРОВА А.О.</i>	
Право дітей на освіту в умовах війни.....	31
<i>НАДІЄНКО О.І.</i>	
Зловживання правом у договірних сімейних відносинах.....	32
<i>ГОРБАЧОВА К.М.</i>	
Складові елементи держави як механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина.....	35
<i>ПАХЛЕВАНЗАДЕ А.</i>	
Критерії та стандарти доказування злочинів проти прав людини в міжнародних кримінальних трибуналах під час збройних конфліктів.....	37
<i>ГУРТІЄВА Л.М.</i>	
Учасники кримінального провадження з боку сторони обвинувачення на стадії судового розгляду: окремі позиції Верховного Суду.....	39
<i>ДРОНОВ В.Ю.</i>	
Право на спорт у контексті Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року.....	42